

TREI

Cuplul

Cuplul – între dezirabil și periculos

ROBERT NEUBURGER

Traducere din franceză de Ana Mihăilescu

Ilustrații de Tom Tirabosco

Cuprins

Preambul	9
Introducere. Marea schimbare: libertatea de alegere	13
Capitolul I. Dezirabilul în cuplu	17
Ce este un cuplu în zilele noastre	17
De ce un cuplu?	21
Cum se formează un cuplu?	26
Ce aduce relația amoroasă: cuplu și identitate sexuală	27
Cuplul și apartenența: casa-cuplu	30
Capitolul II. Pericolul în cuplu	35
Cuplul-pasiune	36
Cuplul se uzează doar dacă îl neglijezi	40
Retorsiunile: complementaritate sau simetrie?	47
Problema normelor: a comunica nu înseamnă doar a vorbi	48
Câteva întrebări pe care ar fi bine să ni le punem	53
Ce putem aștepta de la o terapie de cuplu?	55
Și în caz de ruptură?	61
Capitolul III. De ce un copil? De ce o familie?	65
Copiii „programați“	65
Dorința de a întări cuplul	68

Dorința de a avea o relație cu copilul	69
De ce o familie?	70
Familia-relație și familia-apartenență	76
Ce întrebări se pun?	80
„A fi și mamă“, „a fi și tată“: oare toate familiile au devenit homoparentale?	84
Capitolul IV. Cuplul față în față cu copilul și familia: care este pericolul	91
Cuplul — periculos pentru copil: oare toți copiii au devenit niște copii adoptați, iar familiile — niște familii adoptive?	92
Copiii-cireșe	95
Exagerarea apartenenței	98
Copilul periculos pentru cuplu: consecințele procreărilor asistate	99
Consecințele periculoase ale coparentalității: familia — o uzină cu doi patroni?	99
Cuplu contra familie: fraternizarea în cupluri	104
Cupluri „familializate“ în terapie	108
Capitolul V. Cupluri și familii confruntate cu divorțul	113
Distrugerea trecutului	113
Divorțuri „fericite“	115
Concluzie. A trăi o nouă aventură	117
Mulțumiri	121

Capitolul I Dezirabilul în cuplu

CE ESTE UN CUPLU ÎN ZILELE NOASTRE

Nu a trecut prea mult timp de când, deși oamenii se căsătoreau fără nicio îndoială pentru a putea trăi în cuplu, acesta era mai ales un proiect familial. De altfel, într-un anumit mediu, căsătoria se înfăptuia cu scopul de a stabili o alianță între două familii. Pentru a crea și a menține o familie, cuplul se baza, în mod fundamental, pe funcția sa parentală, pe responsabilitățile fiecăruia. Însăși expresia „cuplu parental“ spune mult despre ceea ce îi unea pe cei doi parteneri. Legătura de cuplu ca urmare a căsătoriei era, într-un fel, *familializată*. Nici măcar acum, după treizeci de ani, nu mi-a dispărut din memorie amintirea (penibilă!) a unui seminar despre cuplu pe care am fost rugat să-l moderez în Sicilia, la care au participat mai mulți specialiști. Problema era că participanții nu înțelegeau subiectul. Pentru ei, cuplul făcea parte din familie și nu avea o

existență autonomă, femeia fiind, esențialmente, mamă de familie.

S-au scurs mulți ani de atunci, iar criza a determinat modificări importante. Sunt mai mulți factori care au dus la necesitatea acestor schimbări: apariția pe piața muncii a femeilor, controlul fecundității (mai ales de către femei), o diminuare a puterii religiei, însoțită de o scădere vertiginoasă a credinței în infern, succesul de care s-a bucurat ideologia care proclamă autonomia și realizarea personală ca ideal pentru fiecare individ în parte și o pierdere a credinței în valorile tradiționale, precum familia și munca. Cât despre patria-mamă, nici nu are rost să mai vorbim! Pe parcursul acestor perioade zbuciumate, am asistat la diverse experiențe (ca aceea a comunităților familiale de după 1968), progrese și regrese. Acum au fost definite legal norme noi, care stabilesc modele noi. Putem să le criticăm sau, dimpotrivă, să ne entuziasmăm, ceea ce nu înseamnă însă că ele nu s-au impus. Fiecare corpus de norme ale unei epoci prezintă avantaje, dar și inconveniente. Să nu uităm că, nu de mult timp, violențele conjugale erau banalizate, avortul era incriminat, violul conjugal nu era penalizat, iar abuzurile sexuale erau negate sau atribuite unor atitudini provocatoare ale copiilor.

Toate aceste schimbări au presupus mai mult decât necesitatea adaptării la ele. Ne-am confruntat cu inventarea unor modele și a unor norme noi. În afară de cartea câștigătoare pe care am primit-o — libertatea de alegere —, să vedem ce alte cărți bune am mai tras din teanc. Schimbarea cea mai importantă în ce privește cuplul este că, până acum, nu exista decât o singură

instituție, familia, din care făcea parte cuplul parental; în prezent însă, această structură tradițională s-a spart în două părți separabile — cuplul și familia, astfel că este nerealist să mai vorbim de cuplul parental. Suntem cuplu și părinți.

Aceasta înseamnă că un copil nu mai este un proiect de cuplu. Un proiect de cuplu este, de exemplu, să pleci un weekend la Madrid, la Amsterdam, la malul mării. Copilul este un proiect parental individual. Bineînțeles, de multe ori, decizia este luată în comun, dar angajamentul viitorilor părinți este de a asigura o funcție educativă, fie că acel cuplu supraviețuiește sau nu unei astfel de încercări. Un studiu realizat pe baza răspunsurilor date de tinere studente la drept releva că, în cazul lor, alegerea unui partener de viață se baza, printre altele, pe ceea ce presupuneau că ar putea fi comportamentul parental al acestuia dacă s-ar ajunge la separare.

Au apărut deci două noi instituții, pe de o parte, „cuplul“, pe de altă parte, „familia“. Cuplul nu mai este acum un element al familiei, s-a despărțit de ea și a devenit o instituție de sine stătătoare. Această constatare, pe care am făcut-o acum mulți ani în cadrul activității mele practice, a fost confirmată ulterior de sociologi. Este evident că, în caz de insatisfacție în cuplu, fie că este vorba despre căsătorie sau nu, fie că există sau nu un copil, separarea nu mai este un tabu. Fiecare pare să-și dorească un cuplu, chiar și o familie, dar fără ca cele două instituții să fie considerate ca indisociabile. Separarea acestora a fost recunoscută ca legală în Franța datorită instituției numite Pactul Civil de Solidaritate (PACS), ea devenind, din acel moment, realitate.

Căsătoria fundamentează o familie, ceea ce se materializează în remiterea unui livret de familie. PACS-ul, în schimb, fundamentează un cuplu. De altfel, se întâmplă destul de frecvent ca partenerii dintr-un cuplu să se căsătorească doar când așteaptă un copil.

Această schimbare sociologică are consecințe importante, mai ales aceea de a împovăra cuplul cu așteptări care, până acum, erau mai degrabă de resortul dimensiunii familiale, îndeosebi în ce privește baza de siguranță a fiecăruia. Familia devine o instituție limitată la exercitarea unei parentalități centrate mai degrabă pe dorința de a-i vedea pe copiii integrându-se în viața socială decât pe transmiterea unor valori familiale. Este necesar deci să revizuiim modelele de dinainte, nu să le regretăm. Prin urmare, se impune să ținem cont de această situație nouă. Timpul nu merge niciodată în marșarier!

Ceea ce au în comun cuplul și familia cu toate celelalte instituții este faptul că se întemeiază pe baze mitice: valorile care le sunt atribuite, așteptările pe care le suscită fiecare dintre ele. Dar acești piloni mitici s-au schimbat. S-a trecut de la ideea că întemeierea unei familii cimentează cuplul la o situație în care copilul este cel care îl pune în pericol. De altfel, numărul mare de despărțiri care intervin îndeosebi după nașterea celui de-al doilea copil este elocvent în această privință. Familia pe care o creează copiii din momentul în care se nasc a devenit o instituție rivală, care ciunțește intimitatea cuplului.

Dar dacă nașterea copilului este de acum contrariul cimentării cuplurilor, atunci pe ce se mai pot sprijini acestea pentru a exista? Prima încercare de a institui un nou cuplu a fost făcută imediat după mai 1968. Pilonul

mitic valorizat în acea perioadă era „libertatea”: libertatea sexuală a fiecăruia, autonomia, realizarea dorințelor individuale. Astăzi însă, puțini mai sunt adepții acestui model, el fiind înlocuit cu un altul, care se bazează esențialmente pe „încredere” și „fidelitate”. Dacă ne-am mira că tinerele cupluri pun în prim-plan aceste două valori, ar însemna să contestăm consecințele acestei separări dintre cuplu și familie asupra cuplurilor. Așadar, ceea ce conduce la crearea unui cuplu nu este nicidecum — sau doar rareori — proiectul de întemeiere a unei familii. Aceasta apare ulterior, abia atunci când cuplul face dovada unei anumite trăinicii a relației.

Și atunci, dacă nu proiectul de întemeiere a unei familii duce la apariția unui cuplu, cum se explică dorința de a forma un cuplu?

DE CE UN CUPLU?

În zilele noastre, celibatul nu este sinonim cu abținerea sexuală sau cu lipsa relațiilor amoroase. El înseamnă, pur și simplu, că nu avem chef sau ocazia de a ne consacra unui cuplu.

Acest *parti-pris* de a-și apăra propria libertate aparține celor care sunt copleșiți de alte investiții sau celor cărora acestea le sunt suficiente pentru a simți că există (investiții profesionale, confesionale, politice, sociale, artistice), precum și celor care, după despărțire, au în grijă copii și nu doresc să formeze o familie re-compusă, date fiind complicațiile pe care aceasta le

mă respingi sexual, nu pot decât să mă îndepărtez de tine“. Războiul se pornește când amândoi au dreptate.

PROBLEMA NORMELOR: A COMUNICA NU ÎNSEAMNĂ DOAR A VORBI

Să amintim că un cuplu nu există decât dacă membrii săi păstrează o diferență între intimitatea cuplului și lumea exterioară*. Putem să ne gândim, de asemenea, și la un anumit echilibru care trebuie găsit între o prea mare permeabilitate la normele exterioare — care intră nepoftite în intimitatea cuplului — și o prea mare opacitate —, dezechilibrul putând să ducă la comportamente deviate.

Referitor la aceste norme exterioare problematice, am menționat deja reprobarea relațiilor „fuzionale“ — care sunt, în realitate, pasionale — și dificultățile pe care le poate genera mitul de autonomie susținut de cei care intervin din exterior. O altă normă deosebit de dăunătoare, dat fiind că este susținută de numeroși specialiști și nu este percepută, de multe ori, ca o normă a unei epoci, este ideea că o „bună comunicare“ trebuie să primeze în cuplu, interpretată însă frecvent ca stabilire a unei bune comunicări *verbale* între parteneri. În sine, nu este o propunere proastă, dar subestimează complexitatea comunicării umane și faptul că verbalul nu este

* Vezi Robert Neuburger, *Les Territoires de l'intime. L'Individu, le couple, la famille*, Paris, Odile Jacob, 2000.

întotdeauna cel mai bun canal de comunicare. În *Vie secrete*, Pascal Quignard afirmă că „limbajul nu este contemporanul diferenței între sexe... Nu se potrivește cu iubirea... Limbajul îndepărtează iubirea, tot așa cum sexualitatea incomodează limbajul și se ascunde mereu în spatele lui“. În timpul ședințelor, am auzit de nenumărate ori asemenea fraze: „Nu vorbește — sau nu vorbește destul“, „Refuză dialogul“ etc. Dar în cazul multor persoane, aceasta corespunde mai degrabă unei oboseli de a intra în dialoguri care devin repetitive, predictibile în conținutul lor. Uneori, situația se înrăutățește din cauza ideii că, într-un cuplu, partenerii trebuie să-și spună totul unul altuia! Consecințele pot fi supărătoare, mai ales dacă „a-și spune totul“ înseamnă și evocarea trecutului fiecăruia, mai ales cel sexual, riscul fiind apariția unor dificultăți sexuale în cuplul actual, fie din cauza blocajului care intervine când revin imagini provocate de rememorarea vitejiilor de altădată, fie când partenerul, și îndeosebi partenera actuală resping acte pe care spun că le-au acceptat în trecut — lucru pe care mi l-au mărturisit mai multe persoane.

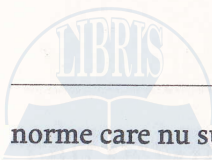
Comunicarea, mai ales când există dezacorduri, se transformă adesea într-un dialog al surzilor. Mi se pare că, dacă ceva se schimbă, într-adevăr, într-un cuplu, acesta este chiar limbajul. De multe ori, comunicarea devine predictibilă, fiecare știe ce va răspunde celălalt la una sau alta dintre întrebări, iar rezultatul este frustrant pentru amândoi. Se ignoră faptul că orice comunicare umană folosește două canale distincte: limbajul analogic și limbajul digital. Limbajul digital corespunde, mai mult sau mai puțin, limbajului verbal, cuvintelor, dar el

presupune și o latură analogică: intonațiile, atitudinile corporale. Limbajul analogic este transmis prin corp și acțiuni și se referă la îmbrăcăminte, igienă, chiar și mirosuri — fie că este vorba despre parfumuri rafinate sau o neglijență voluntară. Analogicul conține deseori o parte de digital: comentariile verbale.

Iată un exemplu în care domină comunicarea analogică. Într-o situație care mi-a fost relatată, doamna se plângea că domnul nu voia să aibă raporturi sexuale decât dimineața, după ce se trezea. Ea ar fi preferat să fie mai degrabă seara. După câteva tentative de dialog pe marginea acestui subiect, care nu au dus la niciun fel de schimbare, s-a hotărât să acționeze într-un mod analogic. Într-o dimineață, când soțul ei începuse manevrele de apropiere de ea, l-a întrerupt, explicându-i că și-a luat o jucărie sexuală, de care s-a folosit în seara dinainte, așa că era epuizată și nu putea să-i accepte avansurile... Rezultatul nu s-a lăsat așteptat: adesea, soțul s-a arătat mai pasional seara!

De multe ori, această prejudecată a primatului unei bune comunicări confundate cu comunicarea verbală lasă pe plan secund alte priorități, care, neglijate fiind, pot pune cuplul în pericol. Menționez îndeosebi necesitatea de a menține un raport de seducție reciproc, ceea ce este interpretat uneori de unele surse din mass-media ca fiind un raport servil; nu văd însă de ce ar mai rămâne cineva într-un cuplu în care ar lipsi această dimensiune pe care se bazează astăzi specificitatea lui. Dar aceasta este o altă prejudecată...

Există o situație care se poate dovedi extrem de riscantă, chiar primejdioasă. Unele grupuri etnice importă

norme care nu sunt cele din țara care îi găzduiește, fiind susținute de grupul de semeni ai bărbatului și de familia acestuia. Originea violențelor conjugale nu constă neapărat în faptul că soțul este deranjat de comportamentul soției, ci în teama că va fi judecat de grupul său de apartenență, de prieteni, de familie, astfel că ar putea să considere justificate reacțiile sale violente. Nu este o problemă de cuplu propriu-zisă, ci de intruziune a normelor exterioare, care vor provoca această disfuncționare majoră. Dacă violențele conjugale sunt esențialmente apanajul bărbatului, se înregistrează cazuri din ce în ce mai numeroase de femei care recurg la violență, dovadă și multiplicarea numărului de asociații a căror activitate vizează tocmai violențele exercitate de femei asupra soților lor. Aceste reflecții ne permit abordarea și a altor norme care sunt o sursă de conflict și care se referă, în primul rând, la repartizarea rolurilor și sarcinilor în funcție de sex. Acest aspect poate genera dificultăți când partenerii devin părinți, subiect pe care îl vom aborda în capitolul următor.

O prea mare opacitate la normele exterioare poate provoca și ea situații periculoase. Unele cupluri sunt izolate sau se simt izolate; alteori, au tăiat chiar ele legăturile cu contextul amical, familial. Dacă se ivesc îndoieli cu privire la „normalitatea“ a ceea ce se petrece — la oricare nivel, fie el afectiv, sexual, financiar, relațional —, cum trebuie să reacționăm? Sunt mulți cei care nu prea reușesc să identifice ce este normal sau nu, acceptabil sau nu în sfera cuplului. Să privilegiam criteriile personale, sau pe cele care par să corespundă celei mai răspândite opinii — exprimate fie prin